

Bartłomiej Bednarz

Skuteczność finansowych instrumentów wsparcia działalności gospodarczej w ujęciu sektorowym

The Effectiveness of Financial Support Instruments for Business Activities from a Sectoral Perspective

Streszczenie: Celem opracowania jest ocena długookresowej skuteczności dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej przeznaczonych dla osób bezrobotnych w kontekście trwałości zatrudnienia w wybranych branżach, przeprowadzona na grupie beneficjentów z terenu województwa podkarpackiego w latach 2015–2022. Badanie zrealizowano za pomocą metody desk research i analizy statystycznej, dokonano systematycznego przeglądu literatury. Wykorzystano w nim dane empiryczne udostępniane w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej oraz w Systemie Udostępniania Danych o Pomocy Publicznej. W wyniku przeprowadzonych analiz uzyskano informacje o gałęziach gospodarki, w których beneficjenci dofinansowań najczęściej zakładają swoje przedsiębiorstwa, a także udało się odpowiedzieć na pytanie, w których branżach efektywność zatrudnieniowa kształtuje się na wyższym lub niższym poziomie w stosunku do wyniku referencyjnego dla całej badanej grupy. Na podstawie uzyskanych rezultatów badań wydaje się uzasadnione wprowadzenie poprawek do regulacji dotyczących przyznawania wsparcia finansowego bezrobotnym chcącym rozpocząć działalność gospodarczą, np. w zakresie weryfikowania posiadanych kwalifikacji czy niezbędnego doświadczenia. Niniejsze opracowanie uzupełnia lukę w literaturze dotyczącą informacji na temat trwałości zatrudnienia osób korzystających z analizowanej formy wsparcia w wybranych gałęziach gospodarki.

Abstract: This research is an evaluation of the long-term efficiency of business start-up subsidies intended for the unemployed in the context of employment sustainability in selected industries. It was carried out on a group of beneficiaries from the Subcarpathian Voivodeship between 2015 and 2022. The study was conducted using desk research, statistical analysis and a systematic literature review, using empirical data from the Central Register for Information on Economic Activity and the Public Assistance Data Sharing System. As a result of the analysis, information was obtained about sectors of the economy where beneficiaries had most often set up companies and which sectors had the greatest employment effectiveness. Based on the results, introducing amendments to the regulations for granting financial support seems justified for those unemployed who wish to launch a business, for example, as regards verifying their

qualifications or necessary experience. The resulting study fills a gap in the literature about the lack of information on the employment sustainability of beneficiaries, or the form of assistance in selected sectors.

Słowa kluczowe: aktywizacja osób bezrobotnych; dotacje; Fundusz Pracy; mikroprzedsiębiorstwa; pomoc publiczna

Keywords: activating the unemployed; Labor Fund; micro-enterprises; subsidies; public aid

Otrzymano: 6 maja 2024

Received: 6 May 2024

Zaakceptowano: 19 maja 2024

Accepted: 19 May 2024

Sugerowana cytacja/Suggested citation:

Bednarz, B. (2024). Skuteczność finansowych instrumentów wsparcia działalności gospodarczej w ujęciu sektorowym. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 20(1), 41–53. <https://doi.org/10.24917/20833296.201.3>

Wstęp

Dofinansowania na podjęcie działalności gospodarczej finansowane z Funduszu Pracy odgrywają kluczową rolę w kontekście wspierania osób bezrobotnych w powrocie na rynek pracy oraz stymulowania przedsiębiorczości. Jest to pomoc udzielana przez urzędy pracy, mająca na celu nie tylko zmniejszenie bezrobocia, ale także promowanie samodzielności finansowej oraz rozwój lokalnych rynków pracy. Z punktu widzenia niniejszego opracowania skuteczność tej formy pomocy będzie określana poprzez kryterium efektywności zatrudnieniowej. Przez instytucje publiczne jest ona wyliczana w następujący sposób: jest to procentowy udział osób, które były zatrudnione przez co najmniej 30 dni po 3 miesiącach od dnia zakończeniu udziału w danej formie aktywizacji zawodowej, do łącznej liczby osób, które zakończyły udział w danej formie aktywizacji (Gumieniak, 2019).

Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej są jedną z podstawowych form aktywizacji zawodowej. Według agregowanych przez urzędy pracy danych i danych udostępnianych przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w okresie od 2015 do 2022 r. są one formą o najwyższej efektywności zatrudnieniowej, wynoszącą w roku 2022 w skali całego kraju 95,95%. W tym czasie na terenie całego kraju łącznie 309,6 tys. osób skorzystało ze wsparcia finansowego na rozpoczęcie działalności gospodarczej, a wydatki na tę formę aktywizacji zawodowej wyniosły ogółem 6,593 mld zł. W województwie podkarpackim w latach 2015–2022 łącznie 19,5 tys. osób zostało aktywowanych zawodowo w ramach tego programu wsparcia, co stanowi 6,3% ogółu uczestników na poziomie krajowym. Dodatkowo, wydatki na ten cel w regionie wyniosły łącznie 0,42 mld zł, co stanowiło 6,4% wszystkich środków przeznaczonych na ten cel w Polsce (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2016–2023).

W literaturze odnoszącej się do tej formy wsparcia można odnaleźć wzmianki o braku długoterminowych danych dotyczących efektywności zatrudnieniowej dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej oraz potrzebie przeprowadzenia bardziej szczegółowych analiz w tej kwestii (Fila, Grzegorzczak, Padaszyńska, 2022). Pojawiają się również sugestie o konieczności prowadzenia pogłębionych badań w celu zidentyfikowania skutecznych form aktywizacji osób bezrobotnych, które to badania umożliwiłyby powiatowym urzędом pracy efektywne realizowanie polityki wspierania zatrudnienia i walkę

z bezrobociem (Gumieniak, 2019). Sugestie dotyczą też poprawy sposobów monitoringu oraz mierzenia skuteczności tej formy pomocy (Jegorow, 2016).

W związku z powyższym ustalenie efektywności zatrudnieniowej w branżach wybieranych najczęściej przez beneficjentów tej formy pomocy wydaje się być istotnym i ciekawym zagadnieniem badawczym. Z tego względu celem niniejszego artykułu jest próba udzielenia odpowiedzi na postawione pytania badawcze, tj. określenie, które branże są najczęściej wybierane przez beneficjentów dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej, a także jak długoterminowo kształtuje się skuteczność tej formy pomocy pod kątem trwałości zatrudnienia w wybranych gałęziach gospodarki. Formułowane w ramach artykułu odpowiedzi będą opierać się na danych pozyskanych w ramach badanej próby – osób bezrobotnych z terenu województwa podkarpackiego, które otrzymały z Funduszu Pracy dofinansowanie na podjęcie działalności gospodarczej w latach 2015–2022.

Przegląd literatury

Z literatury można dowiedzieć się, że zjawisko bezrobocia wyłoniło się w globalnej gospodarce w okresie rewolucji przemysłowej i do lat 80. XX w. stało się istotnym problemem krajów rozwijających się. W kolejnych dziesięcioleciach stało się ono wyzwaniem także dla krajów rozwiniętych, a obecnie pozostaje jednym z najpoważniejszych problemów ekonomicznych świata i jest przedmiotem debat prowadzonych na skalę światową (Turgut, 2021). W opracowaniach za osobę bezrobotną uznaje się taką, która nie posiada zatrudnienia i dąży do jego uzyskania. Z kolei jednostki niepracujące i nieposzukujące pracy określane są mianem biernych zawodowo (Blanchard, 2020).

Istnieje wiele opracowań o problematyce bezrobocia. Szczegółowa analiza przyczyn występowania zjawiska bezrobocia, tj. niedostosowanie struktury podaży pracy do popytu pracodawców, restrukturyzacje oraz likwidacje przedsiębiorstw, ograniczenia lub spadki produkcji w wybranych sektorach gospodarki, niedopasowanie potrzeb pracy do bieżących ofert edukacyjnych i szkoleniowych na rynku, jest przedmiotem rozważań innych badaczy (Szara, Świsłowski, Zielińska, 2023). Podobnie, o makroekonomicznych skutkach zjawiska bezrobocia oraz o sposobach radzenia sobie z nim i możliwych metodach przeciwdziałania mu piszą w swoim opracowaniu Krzysztof Adam Firlej i Marzena Matras (2022). Dostrzegają oni, że zjawisko to może determinować m.in.: spadek dochodów konsumentów, ograniczenie ponoszonych przez nich wydatków, mniejszą produkcję, zmniejszenie wpływów do budżetu krajowego, przy jednoczesnym zwiększaniu konieczności ponoszenia wydatków na politykę społeczną. Z kolei do mikroekonomicznych skutków zjawiska bezrobocia – dotyczącego w sposób negatywny całą rodzinę i jej członków – można zaliczyć m.in.: problemy z poczuciem własnej wartości, kłopoty ze stresem oraz zdrowiem, większe prawdopodobieństwo popełniania deliktów prawnych, tendencję do nadużywania alkoholu i narkotyków, a także niekiedy rozpad więzi rodzinnych (Remya, 2019). W literaturze pojawiają się też wątki dotyczące problemów z motywacją i obniżeniem kwalifikacji w przypadku długoterminowego bezrobocia, co skutkuje pogłębianiem się trudności ze znalezieniem zatrudnienia (Mankiw, Taylor, 2020).

Z punktu widzenia niniejszej pracy niezwykle istotnymi opracowaniami są te traktujące o formach aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, zwłaszcza zaś o skuteczności dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej udzielanych osobom bezrobotnym. Przez niektórych badaczy ta forma pomocy traktowana jest jako jeden z instrumentów

wsparcia fazy startu mikroprzedsiębiorstwa. Zapewnione w wyniku otrzymania dotacji środki finansowe mogą być przydatnym kapitałem umożliwiającym sfinansowanie pierwszych inwestycji, np. zakup środków trwałych lub niezbędnych w pracy narzędzi, i minimalizującym przy tym udział środków własnych (Matejun, 2011). Należy również pamiętać, że jest to bardzo specyficzna forma aktywizacji osób bezrobotnych, ponieważ opiera się ona na ich samozatrudnieniu, a jej beneficjenci są zobligowani pod groźbą zwrotu dotacji do prowadzenia założonej działalności gospodarczej przez okres 12 miesięcy od dnia jej rejestracji w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (Rękas, 2010).

W sposób szczegółowy zasady funkcjonowania, przyznawania oraz próbę krytycznej oceny dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej przyznawanych osobom bezrobotnym podjęły w swoim opracowaniu Joanna Fila, Elżbieta Grzegorzczuk, Marta Paduszyńska (2022). W literaturze znajdują się również inne publikacje, które próbują dokonać oceny skuteczności tej formy pomocy pod kątem efektywności zatrudnieniowej w długim okresie. W badaniu przeprowadzonym na beneficjentach Powiatowego Urzędu Pracy w Świdnicy, dotyczącym lat 2006–2008 ustalono wskaźnik efektywności zatrudnieniowej po roku od momentu rejestracji powstałych podmiotów (Rękas, 2010). Nieco bardziej długookresową ocenę efektywności zatrudnieniowej przeprowadziła Najwyższa Izba Kontroli na beneficjentach tej formy pomocy z lat 2014–2017 z terenu 21 wybranych do badania powiatów (Gumieniak, 2019). Jednak w obu badaniach analizę efektywności zatrudnieniowej przeprowadzono na ogólnej grupie beneficjentów, nie dokonując szczegółowej klasyfikacji ze względu na reprezentowane branże i gałęzie gospodarki. Opracowaniem, które dostarcza jakichkolwiek danych o sektorach wybieranych przez beneficjentów dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej jest powstała w 2013 r. analiza Powiatowego Urzędu Pracy w Koszalinie z lat 2010–2012. Wynika z niej, że 83% beneficjentów z roku 2010 zasiłowało sektor usług, 14% – sektor handlu, a 3% – sektor produkcji. W roku kolejnym (2011) 84% beneficjentów uruchomiło działalność usługową, 12% – działalność handlową, a 4% – produkcyjną. W ostatnim badanym roku (2012) udział w poszczególnych sektorach kształtował się następująco: 75% usługi, 13% handel i 11% produkcja. Niestety, w opracowaniu brakuje danych liczbowych z podziałem na branże, w których swoje przedsiębiorstwa uruchomili badani beneficjenci.

Brak szczegółowych danych publikowanych przez instytucje publiczne podnoszony był, jako zarzut, przez Dorotę Jegorow (2016), która w swojej publikacji odniosła się do ich dosyć biernego podejścia oraz braku należytego monitoringu w zakresie analizy skuteczności form wspierania osób bezrobotnych i przyznawanych dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej.

Metodologia

Za pomocą metody desk research i analizy statystycznej oceniono efektywność zatrudnieniową dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej w poszczególnych gałęziach gospodarki. Poddaną badaniu grupą byli beneficjenci pomocy w latach 2015–2022 z terenu województwa podkarpackiego. Na podstawie danych z Systemu Udostępniania Danych o Pomocy Publicznej (SUDOP) zidentyfikowano wszystkie podmioty, które w badanym okresie otrzymały wsparcie finansowe w postaci dotacji od odpowiednich organów samorządu terytorialnego. Następnie przeanalizowano, czy udzielone wsparcie było zgodne z postanowieniami art. 46, ust. 1, pkt 2 *Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji*

zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Informacje o wyodrębnionych w ten sposób podmiotach zestawiono z danymi z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) na dzień 7 marca 2024 roku. Podjęto również dodatkową weryfikację – sprawdzano m.in., czy data otrzymania pomocy publicznej (pochodząca z danych udostępnionych przez SUDOP) jest zbliżona do daty rozpoczęcia działalności gospodarczej (zarejestrowanej w CEIDG). Tak przetworzone informacje umożliwiły stworzenie historii beneficjentów oraz pozwoliły ocenić, jak długo funkcjonowały mikroprzedsiębiorstwa, które powstały w wyniku otrzymania pomocy publicznej. Ponadto, w trakcie analizy wyłączono z badanej grupy wpisy wprowadzone nieprecyzyjnie i niezapewniające odpowiedniego poziomu dokładności (podczas badania zauważono, że dane przekazywane do SUDOP nie są starannie weryfikowane przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów – UOKiK, co skutkuje nierównością w sposobie ich prezentacji).

W końcowym rozrachunku przeanalizowano łącznie 18 219 beneficjentów, co stanowi 93,2% wszystkich podmiotów, które w danym okresie otrzymały tego rodzaju pomoc (zgodnie z danymi MRPiPS w latach 2015–2022 w województwie podkarpackim wsparcia udzielono łącznie 19 546 podmiotom). W celu pogrupowania beneficjentów przyporządkowano każdego z nich do grupy odpowiadającej właściwej im gałęzi gospodarki. W tym celu skorzystano z Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Podziału dokonano według działów PKD na 88 rodzajów działalności (Biznes.gov.pl, 2024, 30 kwietnia 2024). Pod uwagę wzięto ujawniony w CEDIG kod PKD opisujący „przeważającą działalność gospodarczą” beneficjenta. Na podstawie zebranych danych jednostkowych sformułowano wnioski badawcze.

Rezultaty badań

W wyniku przeprowadzonego badania ustalono, że beneficjenci dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej przynależą ze swoją działalnością do 71 z 88 działów PKD. W tabeli 1 przedstawiono 20 branż, w których funkcjonowało najwięcej podmiotów powstałych w wyniku udzielonej pomocy.

Najliczniejszą grupę, liczącą 4630 podmiotów (25,4% wszystkich beneficjentów), stanowiły przedsiębiorstwa funkcjonujące w obszarze specjalistycznych robót budowlanych, do których zaliczają się prace rozbiórkowe, przygotowywanie terenu pod budowy, wykonywanie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i innych instalacji budowlanych, prace wykończeniowe itp. Drugą co do wielkości grupą (mniejszą trzykrotnie od grupy najliczniejszej) i liczącą 1588 podmiotów (8,7% wszystkich beneficjentów) stanowiły pozostałe indywidualne działalności usługowe, na które składają się usługi, tj. pranie i czyszczenie wyrobów tekstylnych, fryzjerstwo i zabiegi kosmetyczne, usługi pogrzebowe, działalność związana z poprawą kondycji fizycznej itp. Z kolei trzecią co do wielkości grupą byli przedsiębiorcy specjalizujący się w hurtowym i detalicznym handlu pojazdami samochodowymi i ich naprawami. Grupa ta liczyła 1388 podmiotów (8,7% wszystkich beneficjentów). Ostatnim działem PKD, liczącym ponad tysiąc podmiotów, był handel detaliczny (z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi), w którym funkcjonowały 1373 badane przedsiębiorstwa (7,5% wszystkich beneficjentów). Należy podkreślić, że wśród tych czterech największych grup skumulowana jest niemal połowa beneficjentów (49,3% wszystkich).

Dla 20 branż, w których skupiło się najwięcej beneficjentów dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej z terenu województwa podkarpackiego w latach 2015–2022, wyliczono efektywność zatrudnieniową w okresie roku, dwóch, trzech, czterech, pięciu, sześciu, siedmiu i ośmiu lat od dnia rejestracji przedsiębiorstwa w CEDIG. Ponadto, aby umożliwić interpretację wyników na tle całej grupy, w ostatniej kolumnie umieszczono wskaźnik efektywności zatrudnieniowej dla całej badanej grupy. Należy nadmienić, że w tabeli 2 wskaźnik efektywności zatrudnieniowej dla kolejnych lat wyliczono na zmniejszającej się grupie przedsiębiorstw. Jest to spowodowane faktem, iż nie ma możliwości przeprowadzenia badania efektywności zatrudnieniowej w przypadku przedsiębiorstw, które na rynku funkcjonują krócej niż analizowany okres, np. nie ma możliwości oceny przedsiębiorstw, które powstały w 2022 r. po trzech latach od rejestracji w CEDIG, gdyż żaden z podmiotów nie funkcjonował na rynku taki okres.

Tabela 1. Działy gospodarki, w których znalazło się najwięcej beneficjentów pomocy

Lp.	Kod działu	Nazwa działu	Liczba podmiotów	Udział [%]
1.	43	Roboty budowlane specjalistyczne	4630	25,4
2.	96	Pozostała indywidualna działalność usługowa	1588	8,7
3.	45	Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych	1388	7,6
4.	47	Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi	1373	7,5
5.	74	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	805	4,4
6.	69	Działalność prawnicza, rachunkowo-księgową i doradztwo podatkowe	673	3,7
7.	25	Produkcja metalowych wyrobów gotowych, z wyłączeniem maszyn i urządzeń	612	3,4
8.	71	Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne	511	2,8
9.	41	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	507	2,8
10.	85	Edukacja	507	2,8
11.	81	Działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni	503	2,8
12.	31	Produkcja mebli	414	2,3
13.	86	Opieka zdrowotna	401	2,2
14.	16	Produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania	400	2,2
15.	62	Działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana	345	1,9
16.	56	Działalność usługowa związana z żywnością	308	1,7
17.	46	Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi	218	1,2

18.	73	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	207	1,1
19.	95	Naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego	206	1,1
20.	49	Transport lądowy oraz transport rurociągowy	185	1,0
Pozostałe			2438	13,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CEIDG oraz SUDOP

W celu klarownej interpretacji uzyskanych wyników opracowano tabelę 3, w której nanesiono wartość odchylenia efektywności zatrudnieniowej w danej branży w stosunku do wskaźnika efektywności zatrudnieniowej obliczonej dla całej badanej grupy. Z danych wynika, iż w przypadku działów 69 (działalność prawnicza, rachunkowo-księgową oraz doradztwo podatkowe), 71 (działalność w zakresie architektury i inżynierii oraz badań i analizy technicznej), 62 (działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki oraz działalność powiązana) oraz 49 (transport lądowy oraz transport rurociągowy) długookresowa efektywność zatrudnieniowa jest istotnie wyższa niż w przypadku innych działów, a wartość odchylenia przyjmuje relatywnie wysokie wartości. Oznacza to, że beneficjenci pomocy decydujący się na prowadzenie działalności w tych sektorach oraz posiadający niezbędne kompetencje i przygotowanie mają relatywnie wysoką szansę na długoterminowe samozatrudnienie. Na tle wymienionych szczególną uwagę zwracają podmioty oferujące usługi prawne, rachunkowo-księgowe oraz doradztwa podatkowego, ponieważ na podstawie przeprowadzonego badania można stwierdzić, że po 8 latach funkcjonowania na rynku 81,3% z nich nadal jest aktywnych.

Z kolei na przeciwnym biegunie znajdują się działy 45 (handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi; naprawa pojazdów samochodowych), 47 (handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi), 81 (działalność usługowa związana z utrzymaniem porządku w budynkach i zagospodarowaniem terenów zieleni), 16 (produkcja wyrobów z drewna oraz korka, z wyłączeniem mebli; produkcja wyrobów ze słomy i materiałów używanych do wyplatania) oraz 56 (działalność usługowa związana z żywnością), które w sposób znaczący odbiegają od wskaźnika efektywności zatrudnieniowej wyliczanego dla całej badanej grupy i są od niego niższe.

Z tej grupy w sposób szczególny wyróżniają się usługi związane z utrzymaniem porządku i zagospodarowaniem terenów zielonych, które (poza pierwszym rokiem funkcjonowania) przyjmują wartości odchylenia w przedziale od -19,6 do -29,2 p.p.

Bardzo ciekawymi przykładami branż, których położenie względem wskaźnika efektywności zatrudnieniowej dla całej badanej grupy ulegało zmianie wraz z postępem lat na rynku są 85 (edukacja), 73 (reklama, badanie rynku i opinii publicznej) oraz 95 (naprawa i konserwacja komputerów i artykułów użytku osobistego i domowego). W przypadku branży edukacyjnej oraz reklamowej (wraz z badaniem rynku oraz opinii publicznej) wskaźnik efektywności zatrudnieniowej jest w pierwszych latach nieznacznie lepszy od wskaźnika dla całej grupy, ale w przypadku podmiotów starszych przyjmuje on niekorzystną tendencję i osiąga nawet ujemne wartości odchylenia. Z kolei w przypadku przedsiębiorstw specjalizujących się w naprawie i konserwacjach komputerów sytuacja jest odwrotna – pierwsze lata są zdecydowanie trudniejsze niż w przypadku innych gałęzi gospodarki, ale po przekroczeniu okresu 5 lat funkcjonowania na rynku następuje diametralna poprawa.

Tabela 2. Wskaźnik efektywności zatrudnienia w poszczególnych działach

Efektywność zatrudnieniowa	Wskaźnik efektywności zatrudnieniowej w poszczególnych działach [%]																	W całej badanej grupie				
	Lata powstania przedsiębiorstw	Roboty budowlane specjalistyczne	Pozostała indywidualna działalność usługowa	Handel hurt. i detal. poj. samoch. ; naprawa poj. samochodowymi	Handel detal, z wył. handlu detal. poj. samochodowymi	Poz. działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Dział. prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	Prod. metalowych wyrobów gotowych, z wył. maszyn i urządzeń	Dział. w zakr. architek. i inżynierii; badania i analizy techniczne	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	Edukacja	Dział. usług. związ. z utrzym. porząd. w bud. i zagosp. Terenów zielonych	Produkcja mebli	Opieka zdrowotna	Prod. wyrob. z drewna oraz korka, z wył. mebli; prod. wyrob. ze skóry i mat. używ. do wyplatania	Dział. związana z oprogram. i doradztwem w zakr. informatyki oraz dział. powiązana	Działalność usługowa związana z wyżywieniem		Handel hurtowy, z wył. handlu pojazdami samochodowymi	Reklama, badanie rynku i opinii publicznej	Naprawa i konserwacja komputerów i art. użytku osobistego i domowego	Transport lądowy oraz transport rurociągowy
po roku	2015-2022	99,8	99,9	99,9	99,7	100,0	100,0	99,8	100,0	41	85	81	31	86	16	62	56	46	73	95	49	99,8
po 2 latach	2015-2021	84,3	80,3	80,3	73,7	78,7	97,1	78,8	93,7	82,2	86,0	62,6	86,0	88,0	76,0	94,4	73,6	85,7	85,5	72,9	86,7	82,2
po 3 latach	2015-2020	73,6	66,8	66,8	58,5	66,1	94,0	69,3	86,9	70,8	77,5	47,6	79,0	81,8	64,8	88,9	61,8	74,6	70,6	64,1	77,3	71,7
po 4 latach	2015-2019	66,9	57,0	57,0	49,5	57,3	89,8	63,9	82,0	63,9	70,0	40,5	73,4	78,1	54,9	85,4	51,6	68,4	65,0	54,9	74,1	64,3
po 5 latach	2015-2018	61,5	50,2	50,2	43,7	50,2	87,0	54,7	79,0	57,3	60,7	30,4	65,9	67,6	47,0	81,0	43,5	60,4	63,0	46,0	69,5	58,1
po 6 latach	2015-2017	51,4	39,6	39,6	35,5	39,7	87,4	43,0	71,2	51,6	49,3	20,0	52,9	58,6	34,1	74,8	36,8	56,2	47,0	46,4	68,9	49,2
po 7 latach	2015-2016	44,2	33,7	33,7	31,8	34,4	85,4	36,6	66,2	45,0	39,2	15,3	48,6	54,6	25,5	66,7	27,0	50,6	41,8	40,8	62,0	42,9
po 8 latach	2015	39,0	26,7	26,7	28,3	28,2	81,3	35,7	59,2	41,4	32,6	12,9	46,8	53,8	28,0	70,7	23,1	48,8	34,6	38,1	72,0	37,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CEIDG oraz SUDOP

Tabela 3. Wartość odchylenia wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w poszczególnych grupach w stosunku do wartości wyliczonej dla całej badanej grupy

Efektywność zatrudnieniowa	Wartość odchylenia wskaźnika efektywności zatrudnieniowej w poszczególnych grupach w stosunku do wartości wskaźnika dla całej grupy [p.p.]																			
	Roboty budowlane specjalistyczne	Pozostała indywiduała działalność usługowa	Handel hurt. i detal. poj. samochodowymi	Handel detal., z wył. handlu detal. poj. samochodowymi	Handel detal., z wył. handlu detal. poj. samochodowymi	Poz. działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Dział. prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe	Prod. metalowych wyrobów gotowych, z wył. maszyn i urządzeń	Dział. w zakr. architek. i inżynierii; badania i analizy techniczne	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków	Edukacja	Dział. usług. związ. z utrzym. porząd. w bud. i zagosp. terenów zielonych	Produkcja mebli	Opieka zdrowotna	Prod. wyrob. z drewna oraz korka, z wył. mebli; prod. wyrob. ze słomy i mat. używ. do wypłatania	Dział. związana z oprogram. i doradztwem w zakr. informatyki oraz dział. powiązana z wyżywieniem	Handel hurtowy, z wył. handlu pojazdami samochodowymi	Reklama, badanie rynku i opinie publiczne	Naprawa i konserwacja komputerów i art. użytku osobistego i domowego	Transport lądowy oraz transport rurociągowy
po roku	43	96	45	47	74	69	25	71	41	85	81	31	86	16	62	56	46	73	95	49
po 2 latach	0	0,1	0,1	-0,1	0,2	0,2	0	0,2	0,2	-0,6	-0,4	0	0,2	-0,1	0,2	-0,1	0,2	0,2	0,2	-0,4
po 3 latach	2,1	1,6	-1,9	-8,5	-3,5	14,9	-3,4	11,5	0	3,8	-19,6	3,8	5,8	-6,2	12,2	-8,6	3,5	3,3	-9,3	4,5
po 4 latach	1,9	3,5	-4,9	-13,2	-5,6	22,3	-2,4	15,2	-0,9	5,8	-24,1	7,3	10,1	-6,9	17,2	-9,9	2,9	-1,1	-7,6	5,6
po 5 latach	2,6	3,1	-7,3	-14,8	-7	25,5	-0,4	17,7	-0,4	5,7	-23,8	9,1	13,8	-9,4	21,1	-12,7	4,1	0,7	-9,4	9,8
po 6 latach	3,4	3,1	-7,9	-14,4	-7,9	28,9	-3,4	20,9	-0,8	2,6	-27,7	7,8	9,5	-11,1	22,9	-14,6	2,3	4,9	-12,1	11,4
po 7 latach	2,2	2,9	-9,6	-13,7	-9,5	38,2	-6,2	22	2,4	0,1	-29,2	3,7	9,4	-15,1	25,6	-12,4	7	-2,2	-2,8	19,7
po 8 latach	1,3	2,8	-9,2	-11,1	-8,5	42,5	-6,3	23,3	2,1	-3,7	-27,6	5,7	11,7	-17,4	23,8	-15,9	7,7	-1,1	-2,1	19,1
po 8 latach	1,4	2,5	-10,9	-9,3	-9,4	43,7	-1,9	21,6	3,8	-5	-24,7	9,2	16,2	-9,6	33,1	14,5	11,2	-3,0	0,5	34,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CEIDG oraz SUDOP

Dyskusja i wnioski

W artykule opisano wyniki badania dotyczącego efektywności zatrudnieniowej dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej (przeznaczonych dla osób bezrobotnych i finansowanych z Funduszu Pracy) w wybranych gałęziach gospodarki na przykładzie beneficjentów pomocy z terenu województwa podkarpackiego w latach 2015–2022. Opracowane dane umożliwiły udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze postawione we wstępie.

Z uzyskanych danych wynika, iż 25,7% wszystkich beneficjentów zdecydowało się prowadzić przeważającą działalność gospodarczą w obrębie specjalistycznych robót budowlanych. Kolejnymi, co do wielkości, branżami zasilanymi przez przedsiębiorstwa powstałe w wyniku otrzymania pomocy były pozostała indywidualna działalność usługowa (obejmująca m.in. usługi fryzjerskie, kosmetyczne, tekstylne itp.), którą wybrało 8,7% wszystkich badanych beneficjentów oraz handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi wraz z naprawą pojazdów samochodowych, w obrębie którego zdecydowało się rozpocząć działalność gospodarczą 7,6% wszystkich beneficjentów. Widać wyraźnie, że w większości obieranych branż przez osoby bezrobotne dominują takie, które wymagają umiejętności technicznych, nie jest konieczny wysoki poziom wykształcenia ani posiadanie specjalnych uprawnień, zezwoleń i koncesji. Z przeprowadzonego badania wynika także, że byli też bezrobotni, którzy zdecydowali się na podjęcie działalności w sektorach wymagających wysokiego poziomu kwalifikacji i wiedzy, a niekiedy również zezwoleń i niezbędnych uprawnień (np. usługi prawne, księgowe, architektoniczne, edukacja), aczkolwiek ich odsetek był zdecydowanie mniejszy.

Jednakże istotą prowadzonego badania było określenie, które branże i gałęzie gospodarki wybierane przez osoby bezrobotne korzystające z dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej cechują się najwyższymi wskaźnikami efektywności zatrudnieniowej w długim okresie. Z przytoczonych danych rysuje się wyraźny podział, ponieważ działalności gospodarcze wymagające wysokich kwalifikacji, odpowiedniego przygotowania, posiadania niezbędnej wiedzy i kompetencji w danej dziedzinie, a nieraz także uprawnień i zezwoleń wypadają zdecydowanie lepiej na tle całej badanej grupy, a efektywność zatrudnieniowa w długim okresie kształtuje się na naprawdę imponującym poziomie. Szczególnym przypadkiem jest tutaj sektor usług prawnych, rachunkowo-księgowych i doradztwa podatkowego, który osiągnął spektakularną efektywność zatrudnieniową po 8 latach od dnia rejestracji podmiotów na poziomie 81,3%. Tylko nieznacznie gorzej radziły sobie przedsiębiorstwa świadczące usługi informatyczne i związane z wytwarzaniem oprogramowania (70,7%), a także transportowe (72,0%).

W przypadku działalności niewykwalifikowanej, która zazwyczaj nie wymaga szczególnej wiedzy czy uzyskania odpowiednich uprawnień, a oparta jest na technicznych umiejętnościach wykonującego daną usługę czy produkt, zdarzały się branże, gdzie efektywność zatrudnieniowa w długim okresie wypadła niekorzystnie na tle całej badanej grupy. Taka sytuacja wystąpiła w obrębie usług związanych z utrzymaniem porządku i zagospodarowaniem terenów zielonych. W drugim roku od dnia założenia działalności efektywność zatrudnieniowa spadła w tym sektorze do poziomu 62,6%, ostatecznie przyjmując wartość 12,9% po 8 latach funkcjonowania na rynku. Nieco mniej, ale dalej w sposób wyraźny odbiegały od reszty usługi związane z wyżywieniem oraz handlem detalicznym (z wyłączeniem handlu detalicznego samochodami).

W badaniu ujawniono także branże, które notowały nagłe zmiany wartości odchylenia od wskaźnika efektywności zatrudnieniowej dla całej badanej grupy. Przyczyna takiego stanu rzeczy wydaje się być trudna w ocenie i zdaniem autora wynika z charakterystyki próby (którą należałoby poszerzyć na potrzeby kolejnych badań) albo z innych czynników, np. zawirowań na lokalnym rynku lub specyfiki danego sektora i zachodzących na przestrzeni ostatnich lat zmian w jego obrębie. Z pewnością zagadnienie to może być źródłem do kolejnych badań i ożywionych dyskusji.

Bez wątpienia można stwierdzić, że w wyniku opracowanych danych rysuje się konieczność fundamentalnej zmiany zasad przyznawania dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej. Ogrom środków publicznych przeznaczanych na wspieranie osób bezrobotnych bez odpowiedniego przygotowania i kwalifikacji skutkuje niskim poziomem efektywności w długim okresie w obrębie wielu gałęzi gospodarki. Na przykładzie analizowanych branż cechujących się wysoką barierą wejścia na rynek pod względem wymaganych umiejętności, kompetencji i wiedzy, a niekiedy także uzyskania niezbędnych uprawnień czy zezwoleń widać, że właściwe przygotowanie determinuje bardzo dobra, a czasem i wzorowe wskaźniki długookresowej efektywności zatrudnieniowej. Zatem zwiększenie nacisku na posiadanie niezbędnych kompetencji, odpowiedniego doświadczenia czy umiejętności do prowadzenia przedsiębiorstwa mogłoby być dogłębniej analizowane na etapie rozpatrywania wniosków o przyznanie dofinansowania. Taka zmiana prawdopodobnie przyczyniłaby się do poprawienia wskaźników efektywności zatrudnieniowej w kolejnych perspektywach. W celu dokładniejszej analizy uzyskanych danych należałoby poszerzyć badaną grupę o beneficjentów z innych województw, a najlepiej – przeprowadzić badanie w obrębie całego kraju.

Na podstawie przeprowadzonego badania można wskazać jeszcze jedno zagadnienie wymagające dalszych uzupełnień: zdaniem autora w branżach, które cechują się wybijającą się na tle innych efektywnością zatrudnieniową, częściej niż w innych może dochodzić do sytuacji, w której beneficjentami pomocy są osoby bezrobotne rejestrujące się w urzędzie pracy na krótki okres, wyłącznie z motywacją otrzymania dofinansowania. O takim zjawisku mogą świadczyć powstające m.in. w mediach społecznościowych grupy, które nawzajem informują się o uruchomionych naborach. Wśród nich swoje usługi oferują specjaliści zajmujący się m.in. przygotowaniem niezbędnej dokumentacji i wsparciem w procesie pozyskiwania dotacji. Perspektywa otrzymania „darmowego” kapitału na start działalności gospodarczej w przypadku prawników, księgowych, doradców podatkowych, inżynierów, architektów oraz innych branż może być niezwykle kusząca. Osoby wykonujące owe zawody z pewnością nie powinny mieć problemu ze znalezieniem pracy wśród funkcjonujących już podmiotów czy otwarciem własnej działalności gospodarczej bez wsparcia finansowego instytucji publicznych. W ich przypadku otrzymanie dofinansowania na uruchomienie własnego przedsiębiorstwa rysuje się bardziej jako instrument finansowania jego fazy startu nowo powstałego przedsiębiorstwa aniżeli realna forma aktywizacji zawodowej.

Literatura

References

- Bilian, I., Apostoiaie, C.M. (2023). Unemployment benefits, entrepreneurship policies, and new business creation. *Small Business Economics*, 61, 1411-1436. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00735-9>

- Biznes.gov.pl. (2024; 30 kwietnia). *Przewodnik po formalnościach*. Pozyskano z: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00119>
- Blanchard, O. (2020). *Macroeconomics, Global Edition*. Pearson Education. Received from: https://www.pearson.com/nl/en_NL/higher-education/subject-catalogue/economics/Macroeconomics-8e-Blanchard.html
- Buczak, A. (2023). Pandemia COVID-19 a zakładanie działalności gospodarczej ze wsparciem powiatowych urzędów pracy w miastach na prawach powiatu. *Przedsiębiorczość – Edukacja*, 19(1), 108-144. DOI: <https://doi.org/10.24917/20833296.191.8>
- Fila, J. (2011). Dotacja dla bezrobotnych podejmujących działalność gospodarczą a powstawanie mikroprzedsiębiorstw. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, 172, 318-327. Pozyskano z: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171377239>
- Fila, J., Grzegorzczak, E., Padaszyńska, M. (2022). *Wybrane źródła finansowania mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. DOI: <https://doi.org/10.18778/8331-018-3>
- Firlej, K.A., Matras, M. (2022). Makroekonomiczne i mikroekonomiczne koszty i metody przeciwdziałania bezrobociu. *Problems of Economics and Law*, 7(1), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.55225/pel.411>
- Główny Urząd Statystyczny. (2024; 2 kwietnia). *Przedsiębiorstwa niefinansowe powstałe w latach 2018–2022*. Pozyskano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe-powstale-w-latach-2018-2022,24,9.html>
- Główny Urząd Statystyczny. (2023; 2024; 2 kwietnia). *Działalność przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób w 2022 r.* Pozyskano z: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-przedsiębiorstw-o-liczbie-pracujacych-do-9-osob-w-2022-roku,21,11.html>
- Gumieniak, A. (2019; 2024; 2 kwietnia). Formy aktywizacji zawodowej oferowane przez państwowe urzędy pracy i ich efektywność. *Rynek – Społeczeństwo – Kultura*, 2(33), 25-28. Pozyskano z: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171599311>
- Jegorow, D. (2016). Uruchamianie działalności gospodarczej przy wsparciu dotacji a rozwój przedsiębiorczości. *Edukacja Ekonomistów i Menedżerów*, 3(41), 59-74. DOI: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0009.4993>
- Machelski, T. (2021). Problem zakresu wspierania przedsiębiorców przez samorząd terytorialny. W: A. Siedlecka, D. Guzal-Dec (red.), *Rynek pracy wobec wyzwań przyszłości – ujęcie interdyscyplinarne*, 216-225, Akademia Białska im. Jana Pawła II. <https://repozytorium.akademiabialska.pl/items/0892c72f-7a0c-4168-8132-bca02846a5ba>
- Mankiw, N.G., Taylor, M.P. (2023). *Economics*. Cengage. Pozyskano z: <https://www.cengage.uk/c/economics-6e-mankiw-taylor/9781473786981/>
- Matejun, M. (2011). Faza startowa jako strategiczny etap rozwoju przedsiębiorstwa. W: S. Lachiewicz, M. Matejun (red.), *Zarządzanie rozwojem małych i średnich przedsiębiorstw* Wolters Kluwer Polska, 61-84.
- Michna, A., Kmiecik, R. (2014). Skuteczność programów wspierania małych i średnich przedsiębiorstw. *Studia Ekonomiczne*, 183, 188-196. Pozyskano z: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171289473>
- Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. (2016-2023; 2024; 12 marca). *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej w latach 2015-2022*. Pozyskano z: <https://www.gov.pl/web/rodzina/efektywnosc-form-promocji-zatrudnienia>
- Nadolna, E., Granosik, B. (2013). Dofinansowanie na rozpoczęcie działalności gospodarczej – ocena skuteczności walki z bezrobociem na przykładzie PUP w Koszalinie. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie*, 26(99), 211-223. Pozyskano z: <http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.agro-4ef0fbc-447b-448a-8b25-390e569a6779>

- Piekutowska, A. (2021). *Przedsiębiorczość indywidualna w województwie podlaskim*. Białystok: Politechnika Białostocka.
- Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. (2022; 2024, 12 marca). *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*. Pozyskano z: https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsibiorstw_13_10_2022.pdf
- Poteralski, J. (2013). Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób bezrobotnych w systemie instrumentów rynku pracy – poziom regionalny. *Studia Ekonomiczne*, 145, 231–242. Pozyskano z: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171264633>
- Remya, R. (2019). The impact of economics slowdown on unemployment. *International Journal of Trend in Research and Development*, Conference Proceeding ESMRP-10, September, 67–69. Pozyskano z: <https://www.ijtrd.com/papers/IJTRD20788.pdf>
- Rękas, M. (2010). Dotacje na rozpoczęcie działalności z powiatowych urzędów pracy jako źródło finansowania fazy startu mikroprzedsiębiorstw na przykładzie powiatu świdnickiego. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*, 51, 209–218. Pozyskano z: <http://bazekon.icm.edu.pl/bazekon/element/bwmeta1.element.ekon-element-000171362207>
- Szara, P., Świsłowski, M., Zielińska, O. (2023). Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w województwie mazowieckim w latach 2016–2022. *Studia Ekonomiczne, Prawne i Administracyjne*, 2(1), 75–92. DOI: <https://doi.org/10.24136/sepia.2023.007>
- Turgut, E. (2021). Unemployment and factors affecting unemployment in developing countries. W: O. Ucan (red.), *Discussions between economic agents. Panel data analysis* Iksad Publishing House, 1–35.
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz.U. 2023 poz. 735 z późn. zm.)

Bartłomiej Bednarz, absolwent studiów wspólnych drugiego stopnia na kierunku konsulting prawny i gospodarczy prowadzonych na Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu oraz na Uniwersytecie Wrocławskim. Choć nie posiada jeszcze bogatego dorobku naukowego, to obecnie skupia się na poszerzaniu swojej wiedzy i umiejętności badawczych, podejmując aktywności naukowe w zakresie: polityki gospodarczej i społecznej, przedsiębiorczości, innowacji społecznych oraz organizacji pozarządowych.

Bartłomiej Bednarz, a graduate of the joint master's studies in Legal and Economic Consulting carried out at the University of Wrocław and Wrocław University of Economics and Business. Although he does not yet have an extensive academic record, he is currently focusing on expanding his knowledge and research skills by undertaking academic activities in the following fields: economic and social policy, entrepreneurship, social innovation and NGOs.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6533-9246>

Adres/Address:

e-mail: bartlomiej.bednarz@bliskonauki.pl